



ONDINE

ARMAS JÄRNEFELT

Song of the Scarlet Flower
(Full score to the 1919 film)

Gävle Symphony Orchestra
Jaakko Kuusisto



ARMAS JÄRNEFELT

ARMAS JÄRNEFELT [1869–1958]

Song of the Scarlet Flower [1919]

Sången om den eldröda blomman · Laulu tulipunaisesta kukasta

Full orchestral score to the 1919 silent film by Mauritz Stiller

Completed and restored by **Jani Kyllönen** and **Jaakko Kuusisto**

CD 1

- | | | |
|---|---|-------|
| 1 | Chapter I: The first flush of spring (Vårbrytningen · Kevään koittaessa) | 11:30 |
| 2 | Chapter II: The mother's glance (Modersögat · Äidin katse) | 17:26 |
| 3 | Chapter III: Learning life (Ut i livet · Elämän tielle) | 17:24 |

CD 2

- | | | |
|---|---|-------|
| 1 | Chapter IV: A young man's daring-do (Ynglingadådet · Nuorukaisen urotyö) | 9:02 |
| 2 | Chapter V: Kyllikki | 15:20 |
| 3 | Chapter VI: In the town (I staden · Kaupungissa) | 17:05 |
| 4 | Chapter VII: The Pilgrimage (Pilgrimsfärden · Pyhiinvaellus) | 11:02 |

World première recording

Åsa Wirdefeldt, concertmaster & leader

Peter Olofsson, concertmaster

Mats Olofsson, cello

Bengt Rosengren, oboe

Erik Larsson, clarinet

Björn Gäfvert, harmonium

Anu Silvasti, piano

GÄVLE SYMPHONY ORCHESTRA

JAAKKO KUUSISTO, conductor

***Song of the Scarlet Flower* – A pioneering Nordic film score**

The premiere of the film *Sången om den eldröda blomman* (Song of the Scarlet Flower) by Mauritz Stiller in Stockholm and four other Swedish cities on 14 April 1919 was a milestone in the history of Nordic cinema and of Nordic film music. The film was a huge hit and went on to be screened in more than 40 countries in addition to Sweden. It was the greatest financial success of Sweden's booming silent film industry and Stiller's final breakthrough as a director. It was also the first ever Nordic feature-length film to have a full-length original score written for it. This score was performed at screenings in Stockholm, Gothenburg and Malmö, and at the Röda Kvarn theatre in Stockholm the baton at the premiere was wielded by none other than the composer himself, court conductor Armas Järnefelt (1869–1958).

At that time, Järnefelt had been conductor at the Royal Opera in Stockholm for more than a decade, and he was to remain in that post until 1932. Yet he was Finnish by birth; he had begun his musical studies in Finland and had learned his profession as a conductor with the local orchestra in his native city of Viipuri from 1898 to 1903. From 1904 to 1907, he was involved in organising opera productions in Helsinki, mostly works by Wagner. He had acquired international experience while studying in Berlin and Paris in the 1890s, and prior to his appointment in Stockholm he had lived in several places in Germany as his wife, singer Maikki Järnefelt, created a career there while he found employment as a rehearsal pianist and assistant conductor at various opera houses.

Järnefelt's composing career was at its height in the 1890s, when he wrote his principal orchestral works, including the tone poem *Korsholma* (1894), the Symphonic Fantasy (1895) and a number of orchestral suites. He also wrote several solo songs and choral works that were quite popular, and later he wrote numerous sets of incidental music and a dozen cantatas. His best-known works by far are two charming miniatures: *Prelude* for orchestra (1895) and *Berceuse* for violin and orchestra (1904?). Stylistically, he straddled the divide between Finnish National Romanticism and international Late Romanticism. Wagner in particular was an important influence for him; he observed that as a young man he was possessed "by an insane Wagner fever".

Evolution of a young man

Järnefelt may have been selected to write the score to Stiller's emotional melodrama because of his career as an opera conductor, which gave him a profound understanding of the relationship between music and drama. He had contemplated writing an opera himself, on two occasions no less, but neither project ever progressed beyond an initial idea. Yet he had written a great deal of incidental music for the stage and was thus adept at matching music to narrative.

The choice of Järnefelt may also have been influenced by the fact that he was Finnish. Stiller's film had its roots firmly planted in Finland, after all, being based on the eponymous novel by Finnish author Johannes Linnankoski (1869–1913). Published in 1905, this novel became the first international success in Finnish literature; it has been translated into at least 19 languages, with more than 50 printings in France alone. Director Mauritz Stiller (1883–1928) came from a Russian Jewish family but was born in Helsinki and created a career as an actor in Finland before emigrating to Sweden at the age of 27 to avoid conscription into the Russian army. Whether or not his Finnish origins led him to take an interest in Finnish subjects, he nevertheless took plays by Finnish author Gustaf von Numers as subjects for a couple of his early films, and in 1921 he directed a film titled *Johan*, an adaptation of the novel *Juha* by Juhani Aho. An additional Finnish link in the production of *Sången* was that the female lead, Kyllikki, was played by Finnish-born Edith Erastoff.

Linnankoski's pungent and poetic novel paints the portrait of a Northern Don Juan, Olavi Koskela (named Olof in the film), who falls out with his family and goes off with a team of loggers. Being good-looking and sweet-talking, he seduces a string of young ladies along the way. "A man is only happy when he is young, when the mercury of life runs volubly in his veins. And bold is a man when he dares grasp his lot in life with both hands," he declares. Eventually the harsh fate of the girl he calls Gazelle, who becomes a prostitute in the city, and the death of his parents make him mend his ways, and he finally grows into a responsible adult and marries his true love, Kyllikki, the proud daughter of Moisio Manor.

Stiller's film follows the principal arc of Linnankoski's narrative but condenses events for instance by omitting several of Olof's female conquests, by emphasising a number of key turning points, and above all by adapting and truncating the end of the story. The film is divided into seven acts or chapters separated by title cards.

National Romanticism and inner tension

Järnefelt faced no easy task in writing the music. He later recounted: "I had to build it up metre by metre, bit by bit. I received a list of the principal scenes of the film and their durations; but that information proved to be quite wrong, as the film was screened at a much faster pace, and I was horrified to discover how poorly music and image went together. I was obliged to shorten the score. Never in my life had I had to write music in such a way, that I was forced to conform to the tempo of events – I, who am used to setting the tempo myself! In the end, it all finally worked out."

Järnefelt scored the music for a sinfonietta-type theatre orchestra. The music is mainly National Romantic in style, as befit the milieu and Finnish background of the film. Järnefelt stressed the national element by quoting a number of familiar Finnish folk tunes, both hopefully uplifting and delicately melancholic. There are brief Wagnerian touches, albeit subordinate to the general National Romantic style.

Although Järnefelt cannot have had models or influences for his work as such, he did employ several techniques that subsequently became established practice in film music. The music largely supports and enhances the mood of each scene. Some motifs recur in association with specific characters and/or events in a loose application of Leitmotif technique; these musical reminiscences subtly enrich the psychology of the characters and situations.

Sometimes the mood of the music merges with the scene itself, approaching the concept of what is now known in the film industry as 'source music'. This means music that exists in the universe of the film, i.e. music that the characters in the film actually hear. This is the case in Järnefelt's score when lively folk dances accompany a scene where young people are dancing: when we hear fiddler tunes as we see a lone fiddler; when a solitary oboe may be identified as the music of a herdsman on the screen; or when the cemetery

scene is underpinned by a solemn hymn tune that may be imagined to be emanating from the church.

There are also scenes in the film that gain their full effect only in combination with Järnefelt's music. A good example is the scene where Olof shoots the rapids, the gradually escalating tension of his dangerous undertaking being crucially augmented by the flowing and tumultuous elements in the Romantic 'water music' underpinning the action. The fight scene gains an unexpected fervour through Järnefelt's contrapuntally rich scoring. Both of these scenes were frequently performed as separate orchestral pieces in concert in their day.

At the other end of the emotional scale we find lyrical, poignant music reflecting feelings of love and loneliness. The intimacy of the encounter of Olof and Kyllikki following the rapids-shooting is compellingly intense, with a clarinet and solo violin engaged in a fragile duet. The music underlines with perfect clarity that this is the true love story in the narrative.

Although the action is principally set in the countryside, the crisis of the narrative takes place in the city, and this is also reflected in the music. The contrast enhances the juxtaposition of virtuous rural life vs. sinful city life, a rigorously observed trope in early Nordic cinema. In the city scene, the National Romantic style is conspicuous by its absence, and the music takes a decidedly decadent turn to illustrate Olof's alienation. The scene opens tinted with pizzicatos and moves on to an exotically languid bolero, a seductive salon waltz and a dramatic turn as Gazelle turns up, causing Olof great distress. The effect is almost operatic in its force.

In the final 'chapter', the mood lightens up again after the abyss of the city. A pastoral oboe solo is followed by the cemetery scene, where Olof finally comes to realise what the true values in his life are. The final scene is dominated by confident and determined music that takes Stiller's and Järnefelt's melodrama to an uplifting conclusion.

Misadventures of a film score

Järnefelt's score to *Sången* was lost for a long time, although he did conduct a recording of extracts from the score in 1931. Järnefelt donated the material to the Finnish Broadcasting Company (Yle), but in 1938 he asked for the score to be returned to him. Yle retained the orchestral parts, and in

the 1980s the score was rediscovered among the possessions of Järnefelt's relatives when Ann-Kristin Wallengren was working on her doctoral dissertation on music in Swedish silent films. (Wallengren's study is the principal source for much of this introductory text.)

In 1988, Järnefelt's music was reunited with Stiller's film. Yet all was not well. Not only did Järnefelt have problems in synchronising his music with the film in his day, modern performers also struggle to make the music fit the film. Stiller's film has not survived either in its original version, with a running time of more than two hours, or in its subsequently edited shorter version; all that exists is a version restored at a later date. The surviving score is longer than the surviving film, and repeats had to be eliminated and some editing done to make the score match the film once more.

Järnefelt's score was augmented and restored by Jani Kyllönen and Jaakko Kuusisto for the present recording. Järnefelt's manuscript and the orchestral parts from the original performance were used as source materials. The orchestration is thus authentic, as opposed to the version re-orchestrated by Robert Israel that was previously used for modern screenings of the film. The score as restored by Kyllönen and Kuusisto was first performed under Jaakko Kuusisto at a screening of the film at the Oulu Music Festival in March 2017.

Kimmo Korhonen

Translation: Jaakko Mäntyjärvi

SYNOPSIS

Chapter 1: The first flush of spring

Olof, son of Koskela Manor, meets Annikki, who is herding cattle in the forest. Later, the young people of the village dance and play games along the river. During the games, Olof runs off with a maid, Elli, whom he calls Gazelle. They hide behind a hill, and after an intimate moment they return hand in hand to the others. Annikki is heartbroken and leaves.

Chapter 2: The mother's glance

Olof and Gazelle meet in an outbuilding at Koskela Manor at night, but Olof's mother interrupts the love scene. Gazelle's return to the maids' bedchamber wakes up everyone in the house.

Olof falls out with his father and departs from Koskela. Gazelle also leaves the manor in disgrace, but in the opposite direction from Olof.

Chapter 3: Learning life

Olof has joined a team of loggers. He sees Kyllikki, daughter of the wealthy Moisio Manor, and strikes up a conversation with her. He asks her to bring him flowers, but Kyllikki proudly refuses. Olof decides to shoot the rapids, a dangerous undertaking to make an impression on Kyllikki.

Chapter 4: A young man's daring-do

The people of the village gather on the riverbank to witness Olof's rapids-shooting. Kyllikki is among them. Olof succeeds in his foolhardy venture, and the people celebrate him as conqueror of the rapids. Kyllikki is duly impressed, and in the evening Olof finds a bunch of flowers that Kyllikki has left for him on the fence at Moisio Manor.

Chapter 5: Kyllikki

Olof and Kyllikki are on a hilltop, talking about life. The loggers' team has organised a farewell dance, as they are leaving the area, and during the dance Olof asks the householder of Moisio for his permission to marry Kyllikki. He is denied, but Kyllikki promises to wait for him. At the dance, Kyllikki's former fiancée gets into a fight. Kyllikki and Olof dance together but are interrupted by Kyllikki's father, who takes her away.

Chapter 6: In the town

In the city at night, Olof meets a prostitute and goes along with her. When he tires of her, she brings along a friend to cheer Olof up. The friend, however, turns out to be Gazelle, who has ended up as a prostitute. Olof is shocked and flees to a restaurant, where he sees himself in a mirror and reacts with horror. He returns to Gazelle but finds that she has killed herself.

Chapter 7: The Pilgrimage

Olof returns to his home region. A herdsboy tells him that his parents are dead. Olof visits the cemetery, recalls his mother's words and realises that up until now his life has been one of destruction; now it is time to build. He goes to Moisio Manor to renew his bid to marry Kyllikki, who has been waiting for him. Kyllikki's father is reluctant but finally agrees to the lovers' union when he learns that Olof is heir to the grand Koskela Manor.

The Gävle Symphony Orchestra, founded in 1912, has a long and exciting history, but the focus is always on the future. Each concert presents an opportunity to deliver the very best, and to meet the expectations of the audience for an artistic experience at the highest level.

The orchestra has since its inception played an obvious and significant role in the Swedish music scene and its 52 musicians are driven by an undeniable and heartfelt passion for music. The orchestra takes on a repertoire ranging from the baroque to the latest contemporary music with equal curiosity and dedication. It is of particular note that the orchestra's initiatives with composers-in-residence have provided a vivid image of the outside world. Through a series of acclaimed CD recordings, the Gävle Symphony Orchestra has also brought many older Swedish composers into the limelight and given them well-deserved recognition.

Since 2013, Gävle Symphony Orchestra has enjoyed a fruitful musical partnership with principal conductor Jaime Martín, but the orchestra has also collaborated regularly with renowned international conductors and such as Leif Segerstam, Sir Neville Marriner and among returning soloists you find international stars such as Isabelle van Keulen, François Leleux, Gabriela Montero and many others. During Jaime Martín's tenure as principal conductor, the Gävle Symphony Orchestra has also started a collaboration with the Eric Ericson Chamber Choir.

www.gavlesymfoniorkester.se

Conductor, composer and violinist **Jaakko Kuusisto** enjoys an extensive career that was launched by a series of successes in international violin competitions in the 1990s. Having recorded concertos by some of the most prominent Finnish contemporary composers, such as Rautavaara, Aho, Sallinen and Pulkkis, he is one of the most frequently recorded Finnish instrumentalists. When BIS Records launched a project of complete Sibelius recordings, Kuusisto had a major role in the violin works and string chamber music. Moreover, his discography contains several albums outside the classical genre. He was concertmaster of the Lahti Symphony Orchestra during 1998–2012.

Kuusisto's conducting repertoire is equally versatile and ranges from baroque to the latest new works, regardless of genre. He has worked with many leading orchestras, including Minnesota Orchestra; Sydney, Melbourne and Adelaide Symphony Orchestras; National Arts Centre Orchestra in Ottawa; NDR Hannover, DeFilharmonie in Belgium; Chamber Orchestras of Tallinn and Lausanne; Helsinki, Turku and Tampere Philharmonic Orchestras; Lahti Symphony Orchestra as well as the Avanti! Chamber Orchestra. Kuusisto served as principal guest conductor of the Oulu Symphony Orchestra during 2005–09. He works regularly in opera as well; in 2016 he orchestrated and conducted *Indigo* at the Finnish National Opera, a work written by Eicca Toppinen and Perttu Kivilaakso of *Apocalyptica*. Kuusisto has been appointed Chief Conductor of the Kuopio Symphony Orchestra, starting August 2018.

Kuusisto performs regularly as soloist and chamber musician, and has held the position of artistic director at several festivals. Currently he is the artistic director of the Oulu Music Festival with a commitment through 2020.

Kuusisto's compositions consist of nearly 40 opuses: chamber and vocal music, orchestral pieces, operas, as well as music for films. His family opera, *The Canine Kalevala*, was hugely popular at the Savonlinna Opera Festival and has since had several productions elsewhere. Moreover, his latest opera *Elämälle* about composer Oskar Merikanto's life was received with acclaim at the Ilmajoki Music Festival in June 2015 and 2016. Kuusisto's next opera, *Jää* (Ice) is based on the award-winning book by Ulla-Lena Lundberg. Commissioned by the Finnish National Opera, it will be premiered in January 2019 with Kuusisto conducting. Concertos form an important part of his works; the Violin Concerto, written for Elina Vähälä, has become an international success with performances by, among others, the Minnesota, Detroit and

Singapore orchestras, as well as an acclaimed BIS recording with Vähälä teaming up with the Lahti Symphony Orchestra conducted by Kuusisto. His later concertos for piano, bassoon, and most recently trumpet, have also been received with enthusiasm. Kuusisto's chamber works are featured on a recently released disc titled 'Glow' (BIS, 2016).

Kuusisto also works regularly as arranger/orchestrator in various projects; most notably, he has written arrangements for acclaimed vocal ensemble Rajaton and the Lahti Symphony Orchestra for their shows highlighting the music of Queen and The Beatles. These shows have been performed by many leading orchestras including Minnesota, NDR Hannover, Toronto and the New York Pops.

Jaakko Kuusisto plays a Matteo Goffriller violin dated 1702.

www.jaakkokuusisto.fi

Laulu tulipunaisesta kukasta – pohjoismaisen elokuvamusiikin pioneeriteos

Kun Mauritz Stillerin elokuva *Sången om den eldröda blomman* (Laulu tulipunaisesta kukasta) sai 14. huhtikuuta 1919 ensi-iltansa Tukholmassa ja neljässä muussa Ruotsin kaupungissa, tehtiin sekä pohjoismaisen elokuvan että elokuvamusiikin historiaa. Elokuvasta tuli suurmenestys, ja se nähtiin Ruotsin lisäksi yli 40 maassa. Se saavutti maan kukoistavan mykkäelokuvan suurimman taloudellisen voiton ja merkitsi Stillerin lopullista läpimurtoa. Se oli myös ensimmäinen pohjoismainen pitkä elokuva, johon oli tehty täysimittainen alkuperäismusiikki. Musiikki kuultiin esityksissä Tukholmassa, Göteborgissa ja Malmössä, ja Tukholman Röda Kvarn -teatterissa tahtipuikkoa piteli ensi-illassa itse säveltäjä hovikapellimestari Armas Järnefelt (1869–1958).

Järnefeltillä oli tuolloin takanaan jo yli kymmenen vuoden ura Tukholman kuninkaallisen oopperan kapellimestarina, ura joka oli jatkuva aina vuoteen 1932 saakka. Hänen juurensa olivat kuitenkin Suomessa, jossa hän oli syntynyt ja käynyt varhaiset musiikkiopintonsa. Siellä hän oli myös harjaantunut kapellimestariksi toimimalla 1898–1903 synnyinkaupungissaan Viipurissa paikallisen orkesterin kapellimestarina ja järjestämällä vuosina 1904–07 Helsingissä oopperanäytöksiä, joiden ytimenä oli valikoima Wagnerin teoksia. Kansainvälistä kokemusta hän oli kerännyt opiskellessaan 1890-luvulla Berliinissä ja Pariisissa sekä asuessaan eri puolilla Saksaa vaimonsa laulajatar Maikki Järnefeltin kanssa ja työskennellessään eri oopperataloissa harjoituspianistina ja apulaiskapellimestarina.

Säveltäjänä Järnefelt oli elänyt aktiivisinta aikaansa 1890-luvulla, jolloin valmistuivat hänen keskeiset orkesteriteoksensa, mm. sinfoninen runo *Korsholma* (1894), Sinfoninen fantasia (1895) sekä koko joukko orkesterisarjoja. Niiden rinnalla syntyi useita rakastettuja yksin- ja kuorolauluja, ja myöhemmin hän sävelsi myös useita näyttämömusiikkejä ja toistakymmentä kantaattia. Hänen tunnetuimpia teoksiaan ovat kaksi viehättävää miniatyyriä: *Preludi* orkesterille (1895) sekä *Berceuse* viululle ja orkesterille (1904?). Järnefelt eli säveltäjänä suomalaisen kansallisromantiikan ja kansainvälisen myöhäisromantiikan jännitteessä. Varsinkin Wagner oli hänelle läheinen esikuva, ja hän totesi joutuneensa nuorena suorastaan ”mielettömän Wagner-kuumeen valtaan”.

Nuoren miehen kasvutarina

Kun Järnefelt valikoitui Stillerin tunteikkaan melodraaman säveltäjäksi, taustalla saattoi vaikuttaa hänen uransa oopperakapellimestarina ja sen myötä syntynyt syvä ymmärrys musiikin ja draaman yhteydestä. Hän oli pariin kertaan pohtinut itsekkin oopperan säveltämistä, vaikka kumpikaan hanke ei ollut edennyt alkupohdintoja pitemmälle. Sen sijaan näyttämömusiikeissa hän oli perehtynyt musiikin ja juonellisten tapahtumien yhdistämiseen.

Järnefeltin valinnassa saattoi painaa myös hänen suomalaisuutensa. Stillerin elokuvalla oli nimittäin vahvat yhteydet Suomeen. Se perustui Johannes Linnankosken (1869–1913) vuonna 1905 julkaisemaan samannimiseen romaaniin, suomalaisen kirjallisuuden ensimmäiseen kansainväliseen menestysteokseen, joka on käännetty ainakin 19 kielelle ja josta on esimerkiksi Ranskassa otettu yli 50 painosta. Ohjaaja Mauritz Stiller (1883–1928) oli taustaltaan venäjänjuutalainen, mutta syntynyt Helsingissä ja tehnyt Suomessa uran näyttelijänä ennen kuin hän 27-vuotiaana muutti Ruotsiin paetessaan Venäjän armeijan kutsuntoja. Ehkä taustansa vuoksi hän tunsikin muutoinkin kiinnostusta suomalaisiin aiheisiin. Pariissa hänen varhaisessa elokuvassaan on lähtökohtana suomalaisen Gustaf von Numersin näytelmä, ja vuonna 1921 hän ohjasi elokuvan *Johan*, joka perustuu Juhani Ahon romaaniin *Juha*. Vielä sellainenkin suomalaiskytkentä elokuvalla on, että sen naispääroolin Kyllikin esittäjä oli suomalaissyntyinen Edith Erastoff.

Linnankosken väkevän runollinen romaani maalaa muotokuvan pohjoisesta Don Juanista Olavi Koskelasta (elokuvassa Olof), joka riitaantuu kotiväkinsä kanssa ja lähtee tukkilaisten matkaan. Salskean ulkomuotonsa ja sujuvasti soljuvien puheidensa avulla hän viettelee matkoillaan nuoria naisia yhden toisensa perään. ”Onnellinen on ihminen ainoastaan silloin, kun hän on nuori, kun elämän elohopea hänen suonissaan herkkänä juoksee. Ja uljas on ihminen, kun hän uskaltaa täysin käsin elämältä osansa ottaa”, hän julistaa. Vasta hänen Gaselliksi kutsumansa tytön karu kohtalo prostituoituna kaupungissa ja hänen vanhempiansa kuolema saavat hänen mielensä muuttumaan, ja hän kasvaa lopulta aikuiseksi, vastuulliseksi ihmiseksi ja pääsee naimisiin suuren rakkautensa Moision talon ylpeän tyttären Kyllikin kanssa.

Stillerin elokuva seuraa Linnankosken romaanin kaarrosta mutta tiivistää tapahtumia mm. jättämällä useita naisia pois Olofin seikkailuista, korostamalla muutamia ydinkäänteitä ja ennen kaikkea muokkaamalla ja lyhentämällä loppuvaiheita. Elokuva on jaettu seitsemään väliteksteissä otsikoituun näytökseen tai lukuun (kapitel).

Kansallisromantiikkaa ja sisäisiä jännitteitä

Järnefeltin tehtävä musiikin säveltämisessä ei ollut helppo. Hän on kertonut: ”Minun oli laadittava se metri metriltä, pala palalta. Sain tukipisteikseni luettelon elokuvan tärkeimmistä kohtauksista sekä tiedon niiden kestosta; tuo tieto osoittautui kuitenkin täysin vääräksi, sillä elokuva esitettiin paljon nopeammin, ja olin kauhuissani huomattessani, miten naurettavan huonosti musiikki ja kuva sopivat yhteen, ja minun oli lyhennettävä partituuria. Ikinä eläessäni en ollut säveltänyt tuollaisella menetelmällä, jossa minun oli sopeuduttava tapahtumien tempoon – minä, joka olen tottunut määräämään tempon itse! Joka tapauksessa kaikki onnistui lopulta.”

Järnefelt sävelsi musiikin sinfonietta-tyyppiselle teatteriorkesterille. Musiikki on tyyliltään pääosin perinteisen kansallisromanttista, mikä sopii luontevasti elokuvan miljööseen ja suomalaiseen taustaan. Järnefelt on korostanut kansallista elementtiä käyttämällä monia tuttuja suomalaisia kansansävelmiä, joiden mukana eletään sekä valoisan toiveikkaita että herkän surumielisiä tunteita. Paikoin musiikissa on myös lyhyitä wagneriaanisista häivähdyksiä, kuitenkin kansallisromanttiselle tyylille alisteisina.

Vaikka Järnefeltillä ei ole voinut olla moniakaan varsinaisia esikuvia tai malleja työlleen, hän tuo esiin useita elokuvamusiikille ominaisia ja sittemmin vakiintuneita käyttötapoja. Pääosin musiikki tukee ja syventää kohtausten vallitsevaa tunnelmaa. Muutama aihe toistuu eri henkilöihin ja/tai tapahtumiin liittyvien vapaiden johtoaiheiden tapaan, jolloin musiikillisten muistumien avulla syntyy hahmojen ja tilanteiden psykologiaa hienosti rikastuttavia merkityksiä.

Joskus tunnelmia tehostava pyrkimys sulautuu osaksi kohtausten maailmaa ja lähestyy ns. diegeettisen musiikin ajatusta. Elokuvamusiikin teoriassa ”diegeettinen musiikki” tarkoittaa itse elokuvan maailmaan kuuluvaa musiikkia, jonka myös elokuvan henkilöt

voivat kuulla. Näin tapahtuu Järnefeltin musiikissa, kun nuorten tanssikohtausta säestävät eloisat kansantanssit, kun yksinäisen viulupelimannin vilahtaessa kuvissa musiikissa kuullaan pelimannisävelmiä, kun yksinäinen oboe voidaan tulkita kuvissa näkyvän paimenen soitoksi ja kun hautausmaakohtauksessa kuullaan harras virsisävelmä, joka voisi kantautua kirkosta.

Elokuvassa on myös kohtauksia, jotka vasta Järnefeltin musiikin ansiosta nousevat täyteen voimaansa. Hyvä esimerkki musiikin kohtauksia kannattelevasta voimasta on koskenlaskukohtausta, jonka vähittäin kasvavan jännitteen luomisessa romanttisen ”vesimusiikin” virtaavista ja kuohuvista eleistä voimaansa ammentavalla musiikilla on ratkaisevan tärkeä tehtävä. Myös tappelukohtausta saa Järnefeltin kiihkeän, kontrapunktisten aineiden rikastaman musiikin ansiosta yllättävänkin kiihkeän ilmeen. Varsinkin koskenlaskun mutta myös tappelukohtauksen musiikkia on soitettu aikanaan paljon erillisinä orkesterinumeroina.

Ilmaisuasteikon toisessa päässä ovat rakkauskohtausten ja yksinäisyyden tunteiden lyhyen koskettavat musiikit. Erityisen hieno on koskenlaskua seuraavan Olofin ja Kyllikin kohtaamisen vangitsevan sisäistynyt tunnelma, jossa klarinetti ja sooloviulu laulavat herkänhaurasta duettoaan. Sen jälkeen on selvää, että tämä on koko elokuvan todellisinta rakkautta.

Laulu tulipunaisesta kukasta on pääosin maaseutuympäristöön sijoittuva elokuva, mutta sen käännekohta sijoittuu kaupunkiin, ja tämä ero heijastuu myös musiikissa. Samalla korostuu vanhemmassa pohjoismaisessa elokuvassa lähes lain kirjaimeksi muodostunut hyveellisen maaseutu ympäristön ja synnillisen kaupungin vastakohta-asetelma. Kaupunkikohtauksessa hallitseva kansallisromanttinen viritys väistyy ja korvautuu selvästi dekadenttimmin soivilla sävelillä, jotka kuvastavat Olofin henkistä vieraantuneisuutta. Pizzicatojen värittämästä kohtauksen alusta siirrytään eksoottisen raukeaan boleroon, salonkisävyisen viettelevään valssiin, dramaattiseen käänteeseen Gasellin ilmestyessä Olofin eteen ja Olofin ahdistuksen tunteisiin. Vaikutelma on lähes oopperamainen.

Loppuluvussa elokuvan tunnelmat kääntyvät kaupunkikohtauksen jälkeen kohti valoa. Paimentunnelmia kuvastavaa oboesooloa seuraa hautausmaakohtausta, jossa Olof herää

lopullisesti tajuamaan elämänsä todelliset arvot. Loppujaksoa hallitsee määrätietoinen ja luottavainen tunnelma, jotka vievät Stillerin ja Järnefeltin melodraamaan sovittavaan päätökseensä.

Järnefeltin elokuvamusiikin monet vaiheet

Järnefeltin elokuvamusiikki oli pitkään unohduksissa, vaikka muutamia katkelmia siitä hän oli levyttänyt 1931. Hän luovutti materiaalin Suomen Yleisradioon mutta pysyi partituurin 1938 takaisin itselleen. Orkesteristemmat pysyivät kuitenkin Yleisradiossa, ja partituuri löytyi 1980-luvulla Järnefeltin sukulaisten hallusta Ann-Kristin Wallengrenin ruotsalaisten mykkäelokuvien musiikkia käsittelevän väitöskirjaprojektin yhteydessä. (Wallengrenin tutkimus on ollut myös tämän esittelytekstin olennaista lähdemateriaalia.)

Vuodesta 1988 lähtien Stillerin elokuvaa on voitu esittää jälleen Järnefeltin musiikin kanssa. Mutta jos oli aikanaan Järnefeltillä vaikeuksia saada musiikki istumaan yhteen elokuvan tapahtumien kanssa, on myös myöhemmillä elokuvamusiikin esittäjillä ollut omat vaikeutensa. Stillerin elokuva ei ole säilynyt sen enempää alkuperäisessä yli kaksituntisessa muodossaan kuin siitä lyhennettynä versiona vaan vain myöhempänä restaurointina. Musiikkia on säilynyt enemmän kuin elokuvaa, mutta karsimalla monia kertauksia sekä muutoin muokkaamalla musiikkia se on saatu vastaamaan elokuvan tapahtumia.

Tässä levytyksessä Järnefeltin elokuvamusiikki kuullaan versiona, jossa partituurin ovat täydentäneet ja restauroineet Jani Kyllönen ja Jaakko Kuusisto. Materiaaleina on käytetty Järnefeltin alkuperäistä käsikirjoitusta ja alkuperäisten esitysten stemmoja. Näin myös orkestraatio on alkuperäinen; musiikista on aiemmin kuultu elokuvan uusissa esityksissä myös Robert Israelin uudelleen orkestroimaa versiota. Ensimmäisen kerran Kyllösen ja Kuusiston entisöimä versio kuultiin elokuvan kanssa Oulun Musiikkijuhlilla maaliskuussa 2017 Jaakko Kuusiston johdolla.

Kimmo Korhonen

SYNOPSIS

Luku I: I vårbrytningen (Kevään koittaessa)

Koskelan talon poika Olof tapaa metsässä paimenessa olevan Annikin. Myöhemmin kylän nuoriso tanssii ja kisailee joen rannalla. Leikin aikana Olof karkaa Gaselliksi kutsumansa piikatyön Ellin kanssa kukkulan taakse ja palaa herkän hetken jälkeen tämän kanssa käsi kädessä muiden luokse. Annikki poistuu suruissaan paikalta.

Luku II: Modersögat (Äidinkatse)

Olof ja Gaselli tapaavat yöllä Koskelan talon aitassa, mutta Olofin äiti keskeyttää rakkauskohtauksen. Gasellin paluu piikojen makuuhuoneeseen herättää talon väen. Olof ajautuu riitaan isänsä kanssa ja lähtee Koskelasta. Myös häpäisty Gaselli lähtee talosta – mutta eri suuntaan kuin Olof.

Luku III: Ut i livet (Elämän tielle)

Olof on liittynyt tukkijätkien matkaan. Hän näkee mahtavan Moision talon tyttären Kyllikin ja ryhtyy seuraavana päivänä juttusille tämän kanssa ja pyytää tätä antamaan itselleen kukkia, mutta ylpeä Kyllikki ei siihen suostu. Olof päättää laskea hurjan ja vaarallisen Kohisevan kosken tehdäkseen vaikutuksen Kyllikkiin.

Luku IV: Ynglingadådet (Nuorukaisen urotyö)

Kylän väki on kerääntynyt rannalle seuraamaan Olofin koskenlaskua, Kyllikki heidän joukossaan. Olof onnistuu uhkarohkeassa tempauksessaan, ja väki juhlii häntä Kohisevan kosken voittajana. Myös Kyllikki on vaikutettu, ja illalla Olof löytää Moision talon aidalta Kyllikin hänelle jättämät kukat.

Luku V: Kyllikki

Olof ja Kyllikki ovat vuorella ja keskustelevat elämästä. Tukkilaiset ovat lähtönsä kunniaksi järjestäneet tanssit, jonka aikana Olof kysyy Moision isännältä lupaa naida Kyllikki mutta saa kieltävän vastauksen. Kyllikki lupaa kuitenkin odottaa Olofia. Tanssipaikalla Kyllikin aiempi sulhanen ajautuu tappeluun. Kyllikin isä keskeyttää Kyllikin ja Olofin tanssin ja vie Kyllikin mennessään.

Luku VI: I staden (Kaupungissa)

Olof tapaa öisessä kaupungissa prostituoidun ja lähtee tämän mukaan. Kun tunnelma alkaa hiipua, tyttö hakee paikalle ystävänsä piristämään Olofia, mutta ystävä onkin prostituoiduksi ajautunut Gaselli. Olof pakenee järkyttyneenä ravintolaan, näkee itsensä peilistä ja kauhistuu näkemäänsä. Hän palaa Gasellin luokse vain löytääkseen tämän kuolleen, oman elämänsä päättäneenä.

Luku VII: Pilgrimsfärden (Pyhiinvaellus)

Olof palaa kotiseudulleen. Paimenpojalta hän saa kuulla, että hänen vanhempansa ovat kuolleet. Hän käy hautausmaalla, muistaa äitinsä sanat ja tajuaa, että siihen asti hän on vain hajottanut, mutta nyt on aika rakentaa. Hän menee Moisioon naidakseen Kyllikin, joka on odottanut häntä. Moision isäntä yrittää aluksi vastustella, mutta myöntyy lopulta rakastavaisten liittoon kuullessaan, että Olof on suuren Koskelan talon perijä.

Vuonna 1912 perustettu **Gävlen sinfoniaorkesteri** on pitkstä ja rikkaasta historiastaan huolimatta pitänyt toiminnassaan tulevaisuutta aina keskipisteenään. Perustamisestaan lähtien orkesterilla on ollut merkittävä rooli Ruotsin musiikkielämässä. Nykyisin 52 soittajan orkesteriksi laajentunut kokoonpano soittaa ohjelmistoa joka kattaa barokkimusiikista aina nykymusiikkiin. Erityisen huomionarvoista ovat olleet orkesterin composers-in-residence -projektit merkittävien nykysäveltäjien kanssa. Lisäksi orkesterin levytykset vanhemman aikakauden musiikista ovat tuoneet uudelleen päivänvaloon useiden unohdettujen Ruotsissa vaikuttaneiden säveltäjien teoksia.

Vuodesta 2013 lähtien orkesteri on nauttinut taiteellisesta yhteistyöstä ylikapellimestari Jaime Martínin kanssa, mutta orkesteri on vuosien saatossa tehnyt tiivistä yhteistyötä myös mm. Leif Segerstamin ja Sir Neville Marrinerin kanssa sekä kansainvälisten solistien, kuten Isabelle van Keulenin, François Leleux'n ja Gabriela Monteron kanssa. Orkesteri on myös hiljattain aloittanut yhteistyön Eric Ericson -kamarikuoron kanssa. Vuonna 2017 orkesteri julkaisi kaksi levyllistä Brahmsin musiikkia Ondinella.

www.gavlesymfoniorkester.se

Kapellimestari, säveltäjä ja viulisti **Jaakko Kuusiston** laaja-alainen ura musiikin parissa käynnistyi viulistina 1990-luvulla useiden kansainvälisten kilpailumenestysten myötä. Hän on yksi ahkerimmin levyttäneitä suomalaisia instrumentalisteja, jonka taltiointien joukosta löytyy paljon keskeistä suomalaista ohjelmistoa, mukaan lukien Rautavaaran, Sallisen sekä Pulkkinen viulukonsertot sekä Kalevi Ahon Sinfonia nro 3 viululle ja orkesterille. Kuusistolla oli viulistina merkittävä rooli BIS Recordsin Sibelius-kokonaislevytyshankkeessa jousikamarimusiikin saralla, ja hän on levyttänyt myös klassisen genren ulkopuolella. Kuusisto toimi Sinfonia Lahden konserttimestarina vuosina 1998 - 2012.

Kuusiston ohjelmisto on laaja myös kapellimestarina kattaen teoksia barokista aina aikamme musiikkiin, genrestä riippumatta. Hän on työskennellyt mm. Minnesotan orkesterin, Sydneyn, Adelaiden ja Melbournen orkestereiden, Ottawan National Arts Centre Orchestran, Hannoverin NDR-orkesterin, Belgian kuninkaallisen filharmonian, Tallinnan kamariorkesterin, sekä Suomessa mm. Helsingin kaupunginorkesterin, Radion Sinfoniaorkesterin, Turun filharmonisen orkesterin, Tampere Filharmonian, Sinfonia Lahden sekä kamariorkesteri Avantin johtajana. Vuosina 2005-2009 Kuusisto toimi Oulu Sinfonian päävierailijana. Hän on johtanut lukuisia oopperoita, mukaanlukien Suomen Kansallisoopperan produktion Eicca Toppisen ja Perttu Kivilaakson Indigo-oopperasta, jossa Kuusisto toimi sekä orkestroijana että kapellimestarina. Kuusisto on nimitetty Kuopion kaupunginorkesterin ylikapellimestariksi alkaen elokuusta 2018.

Kuusisto on esiintynyt laajalti solistina sekä kamarimuusikkona, ja toimenkuvaan on kuulunut myös taiteellisia suunnittelutehtäviä eri festivaaleilla; tätä nykyä hän toimii Oulun Musiikkijuhlien taiteellisena johtajana sopimuksella, joka ulottuu vuoteen 2020.

Kuusiston sävellystuotanto pitää sisällään lähes 40 opusta: kamari- ja laulumusiikkia, orkesteriteoksia ja konserttoja, elokuvamusiikkia sekä oopperoita. Teospari Makuukamariooppera ja Leirintäalueooppera ovat saaneet runsaasti esityksiä viime vuosina, ja koko perheen ooppera Koirien Kalevala on nähty Savonlinnan Oopperajuhlien lisäksi myös Naantalissa, Oulussa ja Kuopiossa. Oskar Merikannosta kertova ooppera Elämälle sai lämpimän vastaanoton Ilmajoen musiikkijuhlilla kesällä 2015 ja 2016. Kuusiston seuraava ooppera on Suomen Kansallisoopperan tilaama Jää, joka perustuu Ulla-Lena Lundbergin

Finlandia-palkittuun menestysromaanin ja saa ensi-iltansa Kuusiston johdolla tammikuussa 2019.

Keskeisen osan Kuusiston uusinta tuotantoa muodostavat konsertot: Elina Vähälälle kirjoitettu viulukonsertto on saavuttanut suuren suosion mm. Minnesotan, Detroitin ja Singaporen orkesterien ohjelmistoissa, sekä BIS Recordsin julkaisemalla levyllä jolla Vähälän kanssa soittaa Kuusiston johtama Sinfonia Lahti. Pianolle, fagotille sekä trumpetille sittemmin sävelletyt konsertot ovat saaneet niinikään positiivisen vastaanoton. Uusin Kuusiston sävellyksiä sisältävä taltiointi on kamarimusiikkilevy 'Glow', joka ilmestyi kesällä 2016.

Kuusisto on myös tehnyt runsaasti sovitus- ja orkestrointitöitä, joista mainittakoon lauluyhtye Rajattomalle ja Sinfonia Lahdelle tehdyt Beatles- ja Queen- konserttikokonaisuudet. Ne ovat saavuttaneet suurta kansainvälistä suosiota: esityksiä on ollut mm. Minnesotan orkesterin, Toronton sinfoniaorkesterin, NDR Hannoverin ja The New York Popsin ohjelmistoissa.

Jaakko Kuusiston soitin on Matteo Goffriller vuodelta 1702.

www.jaakkokuusisto.fi

Publisher: Tactus Oy

Recording: Gävle Konserthuset (Gävle Concert Hall), Sweden, June 18–21, 2018

Executive Producer: Reijo Kiilunen

Recording Producer: Ingo Petry (Take5 Music Production, www.take5.pro)

Recording Engineer: Fabian Frank (Arcantus Musikproduktion)

Editing, Mixing and Mastering: Ingo Petry

© & © 2019 Ondine Oy, Helsinki

Booklet Editor: Joel Valkila

Cover and inlay photos: Still images from the original 1919 film by Mauritz Stiller,

© AB Svensk Filmindustri

Photo of Jaakko Kuusisto: Petra Tiihonen / Alias Creative

*This recording was produced with kind support from the Armas Järnefeltin säätiö ry
(Armas Järnefelt Society), Finnish Music Foundation (MES), and
Tiina and Antti Herlin Foundation*

T/H TIINA JA ANTTI
HERLININ SÄÄTIÖ

JAAKKO KUUSISTO



ODE 1328-2D

ARMAS JÄRNEFELT (1869–1958)

Song of the Scarlet Flower (1919)

Sången om den eldröda blomman • Laulu tulipunaisesta kukasta

Full orchestral score to the 1919 silent film by Mauritz Stiller

Completed and restored by **Jani Kyllönen** and **Jaakko Kuusisto**

CD 1

- | | | |
|---|---|-------|
| 1 | Chapter I: The first flush of spring | 11:30 |
| 2 | Chapter II: The mother's glance | 17:26 |
| 3 | Chapter III: Learning life | 17:24 |

CD 2

- | | | |
|---|--|-------|
| 1 | Chapter IV: A young man's daring-do | 9:02 |
| 2 | Chapter V: Kyllikki | 15:20 |
| 3 | Chapter VI: In the town | 17:05 |
| 4 | Chapter VII: The Pilgrimage | 11:02 |

GÄVLE SYMPHONY ORCHESTRA

JAAKKO KUUSISTO, conductor



[46:40 + 52:54] • English notes enclosed • Esittelytekstit suomeksi

ODE 1328-2D

© & © 2019 Ondine Oy, Helsinki

Manufactured in Germany. Unauthorised copying, hiring, lending, public performance and broadcasting of this recording is prohibited.

www.gavlesymfoniorkester.se • www.jaakkokuusisto.fi